

RESUMÉ

Gregor Tarco from Litovel, Latin Poet of Renaissance Humanism

The study deals with the work of the poet from Litovel, Gregor Tarco, who lived in the 16th century in the period of late renaissance humanism. The study focuses not only on his main work, the German poem „Beschreibung der Stadt Lüttau“, but also on his small Latin poems, so called epithalamia.

The article analyses the poems and asks questions about the reasons of author's bilingualism too.

Keywords: Gregor Tarco, 16th century, Latin poetry in Moravia

Mgr. Jana Kolářová, Ph.D.
Filozofická fakulta Univerzity Palackého
Katedra bohemistiky
tř. Svobody 26
771 80 Olomouc
jana.kolarova@upol.cz

LATINSKÝ HUMANISTA Z LITOVLE GREGOR TARCO

JANA KOLÁŘOVÁ

Následující studii bychom chtěli připomenout nerozsáhlé, avšak poměrně zajímavé dílo Gregora Tarca, autora z okruhu moravských humanistů druhé poloviny 16. století, píšících především latinsky. Nejde o básníka zcela zapomenutého, neboť regionální historie jeho tvorbu refletovala,¹ avšak omezovala se téměř výhradně na jeho nejrozsáhlejší německy psanou básnickou skladbu *Beschreibung der Stadt Lütttau*. Toto klíčové Tarcovo dílo samozřejmě nepomineme ani v našem příspěvku, chtěli bychom však pojednat i další, méně známou část jeho tvorby, a zhodnotit tak jeho celkový přínos (nejen) latinskému literárnímu humanismu na Moravě koncem 16. století.

Latinská literární produkce moravské provenience v době předbělohorské nevzbuzuje velký zájem badatelů (na rozdíl od předcházejícího období, tedy konce 15. a první poloviny 16. století, kam náleží tvorba osobností, jako byl Augustin Olomoucký či Jan Dubravius). Tento fakt konstatoval již v roce 1963 Jan Martínek, který se pokusil ve studii „K pozdnímu latinskému humanismu na Moravě“ položit základ k dalšímu bádání v tomto směru a vytyčit oblasti, jimiž je třeba se zabývat. Sám však poukázal na méně příznivou situaci pro pěstování humanistické literatury v moravských městech; konstatoval, že „humanistický literární ruch na Moravě byl ve vymezeném období [druhá polovina 16. století – pozn. JK] značně slabší, než v téže době v Čechách“ (Martínek 2014: 59). Jedním z důvodů tohoto stavu je podle Martínka odlišný charakter olomoucké univerzity, jejíž studenti byli jen z menší části domácího původu, mnoho jich naopak přicházelo z ciziny. Jezuitská akademie byla nekatolickým obyvatelstvem vnímána jako cizorodá, neměla (ve srovnání s pražským vysokým učením) dostatečný vliv na městské latinské školy ve svém okolí, což bylo důležitou podmínkou pro vznik širšího a vlivnějšího literárního pole. Okruh literátů spjatý konfesijně s olomouckou akademií se vytvořil kolem výrazné osobnosti biskupa Stanislava Pavlovského, a to zejména díky jeho mecenášskému působení. Ačkoli olomoučtí autoři většinou ve své tvorbě dosahovali formální dokonalosti, jejich poezie se podle Martínka vyznačovala strojeností, vyumělkovaností a malou závažností obsahu (ibid.: 67–73). Jimi užitý styl psaní bychom mohli označit jako manýristický.² Moravskému předbělohorskému latinskému humani-

/1/ Viz hlavně odborné práce Josefa Bezděčky, které budou citovány dále.

/2/ Není zde prostor věnovat se problematice manýrismu v literatuře podrobněji. Gustav René Hocke poukazuje na to, s jakou oblibou užívají manýrističtí tvůrci gramatické a slovní hříčky, což je patrné již v antických textech. V 17. století má podle Hocka básnictví jen málo společného se sdělováním, jde spíše o estetické působení jazykovou kombinatorikou. Viz Hocke 2001: 309n.

smu také chyběly vůdčí osobnosti, jaké v Čechách reprezentovali například Matouš Collinus, Jiří Carolides nebo Jan Campanus.

Vraťme se však nyní ke Gregoru Tarcovi, jehož tvorbu nelze zařadit ani do jednoho ze zmíněných okruhů. Ačkoli patrně studoval na olomouckých latinských školách, v matrice olomoucké jezuitské univerzity uveden není. O jeho životě toho také mnoho nevíme. Z jeho vlastního díla *Beschreibung der Stadt Lüttau* můžeme vyčíst, že rodina, z níž pocházel, byla francouzského původu (z města Orléans). Za služby císaři Ferdinandu I. Habsburskému získal Tarcův děd les a pozemky na střední Moravě a usadil se v Litovli; někteří členové rodiny jsou doloženi jako významní představitelé města. Původně katolická rodina přestoupila během 16. století spolu s takřka celým městem k protestantskému vyznání. Nejisté je kromě studií i Tarcovo působení v letech 1569–1587 jako varhaníka v olomouckém chrámu sv. Mořice (Hejnic – Martínek 1982: 333). Zůstává nám tedy především jeho literární tvorba, kterou podepisoval svým jménem s přídomkem Luthoviensis (litovelský) a Marcomannus (moravský). Nejen tento fakt naznačuje, že se nejvíce identifikoval s městem, odkud pocházel a v němž působil, můžeme jej proto zařadit k představitelům jednoho z městských literárních okruhů, které však byly na Moravě mnohem méně početné i méně vyhraněné než v Čechách. Pro latinské humanistické básníky, jak jsme již naznačili, bylo typické vytváření určitých „sítí“, literárních polí, jež se budovala prostřednictvím vzájemných dedikací jednotlivých básní i celých sborníků, kterých se dochovalo velké množství a do nichž autoři shrnovali své příspěvky vzniklé k různým příležitostem: ukončení studia, sňatek, narození dítěte, úmrtí atd. Význam pro rozvíjení těchto vztahů měla pochopitelně také korespondence. V českých zemích byly takovými výraznými literárními poli zejména autorský okruh kolem pražské univerzity či skupina básníků pod mecenátem Jana Hodějovského z Hodějova.³

V případě Gregora Tarca máme však příliš málo literárního materiálu, abychom na jeho základě mohli sledovat určité textové strategie směřující k navazování a budování kontaktů. V kolektivních sbornících po sobě zanechal jen několik básní, takže nevíme téměř nic o užších vazbách k jiným autorům, snad s výjimkou olomouckého rodáka, právníka a autora několika skladeb příležitostně poezie Johanna Kergelia, který se po studiích v Německu a Praze usadil v Olomouci. Do sborníku ke Kergeliově odchodu z Olomouce do Jihlavy *Propem[p]tika in foelicem discessum... etc.* (1586) napsal Tarco báseň, která je jedinou realizací žánru označovaného v poetikách jako *propemptikon* (přání šťastné cesty nebo návratu) v jeho tvorbě. Vyslovuje zde lítost nad odchodem přítele, ale zároveň mu přeje úspěšnou kariéru v Jihlavě a šťastný život (Tarco 1586).

/3/ K této problematice u nás viz zejména Storchová 2011.

Zaměřme se nyní na stěžejní dílo Gregora Tarca, jímž je německá skladba *Beschreibung der Stadt Lütttau*. Ač jde o báseň jazykově německou, začněme kontextem latinské tvorby. Jeden z nejrozšířenějších básnických žánrů latinského humanismu v celé Evropě bylo tzv. *laus urbis*, též *encomion* nebo básnická topografie. Jedná se o popis (chválu) města, někdy též jednotlivých staveb, ale také statků či zahrad, velmi často patřících autoru mecenáši. V Čechách je jen málo významnějších neolatiných tvůrců, kteří by tento žánr ve své bibliografii neměli (podrobně k tomu viz Martínková – Martínek 2012). Na Moravě byla situace odlišná. V první polovině 16. století zde vzniklo několik děl, v nichž se objevuje popis Olomouce, ne všechna jsou však *encomii*;⁴ z doby o málo pozdější můžeme k takovým textům zařadit například báseň Pavla Vorličného-Aquilinata *De Prostanna in marchionatu Moraviae* (1561), případně skladbu Slezana Ondřeje Trapezopoea věnovanou Fryštátu (Karviné) z roku 1605, jinak je realizace tohoto žánru minimální (Martínková – Martínek 2012: 46–48). V Tarcově latinské tvorbě se rovněž objevuje pasáž, která splňuje žánrové charakteristiky *encomia*. Jde o úvodní část (26 veršů) *epithalamia*⁵ z roku 1579 věnovaného k sňatku synovi olomouckého radního Johanna Klotzmanna a dceři prostějovského měšťana Martina Prima (Tarco 1579). Nelze pochybovat o tom, že autor dobře znal normativní podobu latinských chval města a patrně i své předchůdce, kteří Olomouc oslavili (například hned v druhém verši zmiňuje, že název města pochází ze starobylého Iulii mons, tedy Juliova čili Caesarova hora, odkazující k tradované domněnce, že Olomouc byla založena Římany). Lyrický subjekt kráčí v horkém letním dni (popsaném parafrází z Ovidiových *Metamorfóz*) ven z města a pozoruje jeho krásu: řeku, která jej obtéká, úrodná pole, k nebi se tyčící chrámové věže. Ačkoli je úvod básně nekonkrétní (popis by bylo možné s výjimkou názvu Iulii mons a řeky Moravy zaměnit s jakýmkoli jiným městem) a příliš krátký na to, aby byl něčím víc než stylizovaným žánrovým obrázkem, tvořícím úvod k *epithalamiu*, přesto je samo jeho užití pozoruhodné: v básních k sňatku takové pasáže rozhodně nebyly obvyklé. Tarca nepochybně inspirovala skutečnost, že rodina ženicha patřila k vrstvě významných olomouckých měšťanů, avšak báseň můžeme považovat také za doklad autorovy inklinace k tematizaci prostoru města, v němž žil. Ta se posléze naplno projevila v jeho nejrozsáhlejším díle.

Když se Tarco později rozhodl oslavit básní své rodné město, zvolil sice němčinu, nikoli latinu, ale v řadě aspektů se přidržel tradičního schématu jazykově latinských humanistických topografií. Oslavná skladba na město Litovel *Beschreibung der Stadt Lütttau*, jejíž pravděpodobný vznik je možné da-

/4/ Nejvýznamnější z nich je *Krátká chvalořeč na Olomouc* (1550) z pera Šimona Ennia Klatovského. K jejich překladu a edici viz Petřů 1977.

/5/ Báseň k sňatku, z řec. *thalamos* = manželské lože.

tovat mezi lety 1592–1596 (jelikož v textu není zmíněna zásadní událost, převzetí správy města Karlem z Liechtensteina roku 1597), sestává z 837 veršů (Tarco 1988). Z dochovaných pramenů (pozdější opisy) však nelze určit dedikaci, jež bývá u latinských městských encomií pravidlem, ani explicitní uvedení důvodu, proč skladba vznikla, ačkoli na to lze do jisté míry usuzovat ze samotného žánru a tematiky. V úvodních pasážích je zmíněno založení města za krále Václava II., který je obdařil privilegií (avšak podle historických pramenů založení města ve skutečnosti spadá do doby vlády Přemysla Otakara II.). Následuje popis polohy města a jeho okolí. V městských encomiích bývají důležitou složkou popisu vedle významných staveb také vodní zdroje. V případě Litovle řeka skutečně představovala důležitý identifikační a ochranný element města; město bylo založeno na řece Moravě a několika jejích ramenech. Další nezbytnou součástí tohoto žánru je popis městského znaku a výklad původu názvu města, který zde podle Tarca odkazuje k jeho německým zakladatelům (Leutshof či Lythhof, později Lüttau/Littau, latinsky Luthovia). Je zajímavé, že Tarco nezmiňuje první doložené jméno Luthowl ani slovanské pojmenování Ljutovlja. Okolí města je – opět ve shodě s žánrovým územ – popsáno jako líbezné a úrodné: krásné sady plné ovoce, pole s bohatou úrodou, hojnost zvěře v lesích. Tato líčení se v encomiích často vyznačují jednak značnou mírou hyperbolizace, jednak ustálenými motivy, a přibližují se tak toposu příjemného místa (*locus amoenus*). Velký prostor je věnován emotivně zabarvenému popisu nedalekého lesa zvaného Doubrava, v němž měl kdysi lovit autorův děd s císařem Ferdinandem. Jsou to právě subjektivně laděné pasáže, kde autor také vzpomíná na své dětství, které odlišují tuto skladbu od podobných latinských děl. Dalším typickým rysem žánru je výčet slavných rodáků a občanů města, který je zde však zastoupen pouze zmínkou o nedaleké Mohelnici jako rodišti dvou pražských biskupů. Vedle jednotlivých staveb ve městě, zejména mlýnů, nechybí ani zmínka o kamenném mostu, jenž vznikl kvůli častým povodním a který je dodnes dochovanou významnou renesanční památkou Litovle.

V druhé části skladby je deskripce vystřídaná narativem. Autor líčí dramatickou obranu města z roku 1437, kdy hejtman Pardus z Horky přitáhl se zbytkem husitského vojska k Litovli, obklíčil ji a vnikl do města po zamrzlých ramenech Moravy. Statečně se bránícím obyvatelům Litovle nakonec musely přijet na pomoc vojenské oddíly z Olomouce. Ačkoli Pardus unikl, město bylo zachráněno a vítězství se poté připomínalo každoročními oslavami (Bezděčka 1992: 175–186). Podobné historické exkurzy o záchraně města před nepřáteli patřily rovněž k oblíbeným složkám humanistických encomií (viz např. *Breve encomion Olomucii metropolis* Šimona Ennia Klatovského, kde je popsána porážka Tatarů u Olomouce).

Je zjevné, že Tarcova oslavná báseň na Litovel se v řadě aspektů shoduje s latinskými *laudes urbium*. Položme si však otázku, proč Tarco zvolil jako

jazyk své skladby němčinu. Domníváme se, že byl veden snahou rozšířit řady svých recipientů mimo úzký kruh vzdělců znalých latiny a identifikovat se s převážně německým měšťanstvem, snad přímo s představiteli města jako modelovými adresáty skladby. Dokladem toho může být i důraz položený v básni na skutečnost, že město bylo založeno německými osadníky, čemuž předcházela roztržka s českými osídlenci na původním místě a přesun jinam, kde posléze Litovel vznikla. Vedle zdůraznění původních německých názvů osady autor konstatuje, že české pojmenování Litovel používají jen prostí sedláci, kteří „nemohou přece rozum mít“ (Tarco 1988: 4).

Ze zmínku stojí i další osud skladby, na nějž poukázal Josef Bezděčka. Tarcova báseň byla v druhé polovině 18. století zpracována litovelským rodákem Erasmem Hiebnerem (nar. 1767) pod názvem *Lobspruch von dero hochlöblichen Stadt Littau, woher sie das Herkommen und den Namen hat und mit was sie geziert als auch vollkomment ist* (1785). Hiebner z původní Tarcovy básně převzal takřka doslova asi čtvrtinu veršů, další pasáže pak upravoval podle aktuální situace odpovídající své době. O samotném Tarcovi se však nezminil a upravenou skladbu vydával za své vlastní dílo, za nějž bylo až do 20. století považováno (Bezděčka 1990: 48–52).

V poslední části naší studie se zastavíme u Tarcovy latinské příležitostné poezie. Ve srovnání s českými autory konstatoval Jan Martínek u latinských humanistů na Moravě malou žánrovou rozmanitost, což je rys, který lze na první pohled vidět i v Tarcově tvorbě. Podobně jako u řady dalších moravských autorů i v jeho díle naprosto převažují epithalamia, vesměs věnovaná měšťanům Olomouce (nebo jejich potomkům) či blízkých měst, zejména Prostějova. Z literárního hlediska je z Tarcových epithalamií patrně nejzajímavěji stylizována skladba *Nuptiale carmen* (1598). Sňatek Jiřího Fabruschia, lékaře z Valašského Meziříčí, se konal v Olomouci. Poměrně obšírný text Tarco pojal jako alegorii o sňatku krále zvířat lva, jehož se účastní jednotliví zástupci zvířecí říše. V úvodních verších autor zdůrazňuje, že báseň je míněna jako žert, jenž má pobavit přátele, nechce se nikoho dotknout ani znevážit svatební obřad. Toto upozornění nebylo samoúčelné; v básni se vyskytuje například pasáž, kdy zvířata hledají duchovního, který by snoubence oddal, žádné ze zvířat však takový závazek na sebe vzít nechce. Nezdráhá se jedině osel, jemuž je pak věnováno žertovné *Encomium asini* (Chvála osla), přičemž zvířata uznají, že je pro tuto roli tím pravým. Po obřadu následuje hostina, kde liška recituje svou báseň k sňatku; v dalším rozmarném dění zvířata každé po svém způsobu zpívají a tančí, soupeří o královu přízeň, veselí se a hodují, leckterá jsou opilá vínem. Ženich a nevěsta nakonec večer odcházejí do svých komnat, odkud se poté ozývají typické zvuky milostného aktu. Báseň uzavírá příznačné slovo „Lusimus“ (hráli jsme si). Toto pojetí epithalamia by se mohlo zdát netradiční, avšak antické i dobové poetiky dovolovaly autorům v případě tohoto žánru jis-

tou míru žertovné rozpustilosti.⁶ Využití zvířecí allegorie není rovněž ničím novým; ve starší literatuře ji nalézáme sice spíše v jiných žánrech (kromě bajek zejména v tzv. zvířecích radách, z nichž jedna latinsky psaná pochází i z pera olomouckého biskupa Jana Dubravia), avšak symbolika zvířat je obecně jedním z nejoblíbenějších způsobů ozvláštnění textu.

Díky většímu rozsahu skladby je dobře patrné, jak si autor doslova libuje v opakovaných mnohaveršových výčtech jednotlivých zvířat, často i méně známých, jako by stavěl na odiv bohatství svého lexika. Enumerace byla sice jednou z běžných rétorických ozdob latinské poezie, ovšem její nadměrné užívání je manýrou, která snižuje umělecké kvality textu. Totéž lze říci o perifrázích, které se ve skladbě vyskytují rovněž v hojné míře. V přiznaně žertovném a se zjevnou nadsázkou podaném textu však mohou tyto prostředky být přeháněny záměrně, a přibližovat tak skladbu až k parodii žánru.

Oba své literární jazyky, latinu i němčinu, uplatnil Tarco také v epithalamiu olomouckému radnímu Tomáši Altmannovi a dceři olomouckého měšťana Barbaře Kelnerové (Tarco 1592). Autora spojoval s ženichem přátelský vztah, jak je patrné z dedikace. V ní také nechybí obvyklý topos falešné skromnosti autora, který kritizuje své nedostatečné básnické kvality a chtěl by kvůli nim zanechat své tvorby. Cítí se však být Altmannovým dlužníkem za prokázaná dobrodíní, a proto se odhodlal k sepsání básně k jeho sňatku. Kromě obligátní chvály ženicha a nevěsty tvoří hlavní náplň skladby chvála manželského svazku. Autor zde využívá řady rétorických prostředků, např. řečnických otázek. Některé pasáže vyznívají polemicky, jako obhajoba manželství proti těm, kteří tvrdí, že tento stav přináší mnoho trápení. Tarco používá běžné argumenty z křesťanské moralizující literatury (manželství je ustaveno samotným Bohem, Ježíš se zúčastnil svatby a učinil tam zázrak, manželství je lékem proti neřesti atd.). Dynamizující složku představuje vložený příběh, jakési exemplum o tom, jak císař Konrád obléhal zámek u Weinbergu. Odtud za ním přišly ženy s prosbou, aby je nechal z obleženého sídla volně odejít, že jsou slabé a nikoho nemohou ohrozit. Císař projevil velkorysost a dokonce dovolil ženám, aby si s sebou vzaly to nejcennější. Ony pak vynesly na zádech ze zámku své manžely. Konrád se nejprve rozhněval, ale poté všem odpustil a uzavřel mír. Německá verze skladby zvaná *Lobspruch des Ehstandes* je kratší, představuje stručnější parafrázi latinské verze či jakýsi výtah z ní. Pasáže, které v latinské verzi „přebývají“, jsou většinou vysloveně rétorické povahy. Například vyprávění o císaři Konrádovi se nachází v obou verzích, zatímco popis jarní přírody nebo moralizující úvaha o zlém manželce se objevuje pouze v textu latinském.

/6/ Viz např. dobově oblíbená poetika italského humanisty Iulia Caesara Scaligera, kde u charakteristiky epithalamia čteme: „Intermiscetur vero etiam ioci petulatiores...“ („necht jsou zařazeny i rozpustilé žerty...“; Scaliger 1561: 150).

Důvod, proč je skladba sepsána dvojjazyčně, může být podobný jako v případě německé básnické chvalořeči na Litovel, totiž jazykové kompetence adresátů, jejichž mateřštinou mohla být němčina.

Můžeme tedy shrnout, že příležitostná poezie Gregora Tarca psaná latinsky je značně rétorizovaná, autor s oblibou užívá perifrází, enumerací a dalších rétorických prostředků, které text někdy až samoúčelně amplifikují. Pokud jde o uplatnění antické motiviky, která byla nezbytnou výbavou latinského básnictví, nevěnovali jsme jí větší pozornost z toho důvodu, že je u Tarca poměrně chudá, a pokud je užita, nevybočuje ze zcela konvenčního dobového okruhu antických parafrází a aluzí.⁷ Ve srovnání s latinskými díly působí texty v němčině kompaktněji, jsou méně verbalizované, nejsou ovlivněny kombinatorním psaním a rétorickou ekvilibristikou jako autorova díla latinská. Právě dvojjazyčnost je ovšem jedním z nejzajímavějších aspektů Tarcovy tvorby. Autor měl podle všeho silně na zřeteli potenciální čtenáře, jimž řeč svých skladeb přizpůsoboval. Latina mu byla jazykem, v němž mohl předvést svou schopnost tvořit jako „poeta doctus“, znalý zásad básnické tvorby své doby. Často však přitom tendoval k pouhé artificialitě, manýristické hře s formou. Němčina pro něj byla jazykem vernakulární povahy, v níž jeho tvorba tolik nepodléhala naučenému modelu skládání básní. Proto se Tarcovy německé básně jeví jako autentičtější. Vrátime-li se závěrem k výchozímu tvrzení Jana Martínka o povaze pozdního latinského humanismu na Moravě, musíme konstatovat, že Gregor Tarco je jedním z jeho typických představitelů. Ačkoli význam jeho tvorby sotva může přesáhnout hranice regionu, snažili jsme se naší stručnou analýzou ukázat, že i na malé ploše Tarcova díla se objevilo několik zajímavých rysů, které jej vydělují z řady dnes už zcela zapomenutých literárně činných současníků.

/7/ Nejoblíbenější zdroj motivů a citací představovaly v případě epithalamií básně Horatiovy (viz např. Storchová 2011: 105–106). Tarco však tuto inspiraci využil minimálně.

PRAMENY

TARCO, Gregor

1988 *Popis města Litovle. Veršování ze samého konce 16. století*; ed. a přel. Josef Bezděčka (Uničov)

TARCO, Gregor

1579 *Epithalamium in honorem nuptiarum nobilis et docti adolescentis Petri Klotzmani Reichenaw, filii... Ioannis Klotzman a Reichenaw, consulis Olomucen. precipui, sponsi et... virginis Iudith, filiae... Martini Primi, consulis Prostannensis, sponsae etc.* (Olomouc: Fridericus Milichtaller)

TARCO, Gregor

1586 „Aliud. In eiusdem D. Iohanni Khergelii foelicem discessum“; in Kol. autorů: *Propem[p]tika in foelicem discessum... Iohanni Khergelio... scripta ab amicis* (Olomouc: Fridericus Milichtaller)

TARCO, Gregor

1592 *Epithalamium in nuptias amplissimi... viri... Thomae Altmanni ab Arnaw, reipub. Olomucensis viri consularis et senatoris, sponsi et... virginis Barbarae... Georgii Kelneri, civis Olomucensis, filiae, sponsae etc.* (Olomouc: Haeredes Friderici Milichtaleri)

TARCO, Gregor

1598 *Nuptiale carmen novis Deo auspice sponsis... d. Georgio Fabruschio Mesericensi ad Beczwam, medicinarum doctori etc. ... et virginis Elizabethae... d. Georgii Schulteti, civis Falcobergensis... filiae etc.* (Olomouc: Georgius Handelius)

LITERATURA

BEZDĚČKA, Josef

1993 *Dějiny Litovle od počátků až do února 1948* (S. I.)

BEZDĚČKA, Josef

1990 „Litovelský plagiát z roku 1785“; *Vlastivědný věstník moravský* 45, č. 1, s. 48–52

BEZDĚČKA, Josef

1992 „Veršování o přepadení Litovle husity 1437“; in *Okresní archiv v Olomouci 1991* (Olomouc), s. 175–186

HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan

1969 *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě 3* (Praha: Academia)

HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan

1982 *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě 5* (Praha: Academia)

HOCKE, Gustav René

2001 *Svět jako labyrint. Manýrismus v literatuře*; přel. Miloslava Neumannová, Anita Pelánová, Jiří Pelán, Jaromír Povejšil a Jiří Stromšík (Praha: Triáda – H & H)

MARTÍNKOVÁ, Dana – MARTÍNEK, Jan

2012 *Literární druh veršovaných popisů měst v naší latinské humanistické literatuře. Jan Hodějovský a jeho literární okruh* (Praha: Národní muzeum)

MARTÍNEK, Jan

2014 „K pozdnímu latinskému humanismu na Moravě“; in VACULÍNOVÁ, Marta (ed.): *Martiniana. Studie o latinském humanismu v českých zemích* (Praha: Academia), s. 58–76

MICHNA, Pavel

1981 „Veršování o počátcích města Uničova a Litovle z konce 18. století“; *Vlastivědný věstník moravský* 33, č. 1, s. 83–88

PETRŮ, Eduard

1977 *Humanisté o Olomouci* (Praha: Památník národního písemnictví)

SCALIGER, Iulius Caesar

1561 *Poetices libri septem etc.* (S. l.)

STORCHOVÁ, Lucie

2011 *Paupertate styloque connecti. Utváření humanistické učenecké komunity v českých zemích* (Praha: Scriptorium)